

Jerzy S. Barski

PRÓBA OCENY FUNKCJONALNEJ ZNAJOMOŚCI INTONACJI ANGIELSKIEJ
U STUDENTÓW I ROKU ANGLISTYKI

Roger Kingdon powiedział kiedyś, że intonacja jest duszą języka. Wielu językoznawców przyznaje mu rację stwierdzając, że intonacja jest i powinna być nieodłączną częścią nauki języka. Szczególnie dużą rolę intonacja odgrywa w językach nietonicznych, a wśród nich także w języku angielskim - nie tylko dzieli dłuższe wypowiedzi na krótkie grupy znaczeniowe, ale również wyraża stosunek mówiącego do sytuacji, w jakiej się znajduje, lub do rozmówcy¹. David A. Wilkins twierdzi, że cudzoziemiec popełniający błąd w wymowie poszczególnych słów będzie najprawdopodobniej i tak dobrze zrozumiany; w wypadku błędu w intonacji możliwość zrozumienia znacznie się zmniejsza².

Celem niniejszej pracy było stwierdzenie, czy osoby przyjęte w roku akademickim 1978/1979 na I rok filologii angielskiej Uniwersytetu Łódzkiego charakteryzują się funkcjonalną znajomością intonacji angielskiej i czy swoje ewentualne wiadomości potrafią zastosować w praktyce oraz czy stały kontakt z językiem angielskim w czasie I roku studiów, szczególnie w ramach praktycznego nauczania języka angielskiego, pomógł studentom poszerzyć swoją znajomość intonacji angielskiej. (Należy tu zaznaczyć, że zajęcia z intonacji odbywają się na II roku studiów). Wyciągnięte wnioski posłużyć mogą ulepszeniu nauczania tej tak istotnej

¹ Por. J. D. O'Connor and G. F. Arnold, *Intonation of Colloquial English*, London 1971, s. 1-2.

² Por. D. A. Wilkins, *Linguistics in Language Teaching*, London 1974, s. 45-46.

części języka, jaką jest intonacja. Badania, będące podstawą niniejszej pracy, przeprowadzono w październiku 1978 r. oraz w październiku 1979 r., stąd też praca ta podzielona jest odpowiednio na dwie części.

CZĘŚĆ PIERWSZA

1. Sposób przeprowadzenia badań

W roku akademickim 1978/1979 przyjęto na I rok anglistyki UŁ 58 studentów, w tym 32 maturzystów z bieżącego roku (18 studentów (56%) - absolwentów łódzkich szkół średnich oraz 14 studentów (44%) - absolwentów szkół średnich spoza Łodzi).

Badaniami objęto 20 osób, starając się zachować proporcje - przebadano 11 studentów z Łodzi i 9 studentów z innych ośrodków. Dokonując wyboru studentów łódzkich starano się, aby znaleźli się wśród nich reprezentanci możliwie wszystkich łódzkich szkół średnich, w których uczy się języka angielskiego.

Badania odbyły się w pierwszym tygodniu października 1978 r. Studenci zgłaszali się indywidualnie, z każdym na wstępie przeprowadzano krótką rozmowę pytając o:

- szkołę, którą ukończył(a),
- ilu nauczycieli miał(a) w czasie nauki języka angielskiego,
- czy był(a) za granicą w krajach obszaru języka angielskiego,
- jeśli tak, to jak długo,
- czy słucha regularnie radia w języku angielskim (np. BBC).

Pytając o liczbę nauczycieli zaznaczono, że chodzi nie tylko o nauczycieli w szkole, ale także poza nią (lekcje prywatne, kursy, itp.).

Przed samym badaniem studenci byli uprzedzani, że mimo iż badania nie są anonimowe, ich wyniki nie będą służyły do wyciągania jakichkolwiek konsekwencji w stosunku do studentów i procesu ich nauki w Instytucie. Badani nie byli jednak poinformowani o celu badań. Każda osoba otrzymywała przepisany na maszynie

nie tekst³ i miała ok. 5 minut czasu na zapoznanie się z nim - ewentualne nie znane słowa były wyjaśniane. Tekst nie posiadał oznaczeń intonacyjnych, a słowa wymawiane z akcentem specjalnym (w druku pisane kursywą) były podkreślone. Po zapoznaniu się z tekstem (czasu starczyło średnio na dwukrotne ciche przeczytanie) studenci czytali tekst głośno - czytanie to było rejestrowane na taśmie magnetofonowej.

2. Analiza - sposób i wyniki

Na podstawie rozmów przeprowadzonych ze studentami przed rozpoczęciem badania stwierdzono, że każdy przyjęty na I rok studiów miał średnio 4 nauczycieli języka angielskiego (w wypadkach skrajnych 1 i 10). Zauważono, że osoby z mniejszych ośrodków miały z reguły mniej nauczycieli, najwięcej nauczycieli mieli absolwenci szkół z rozszerzonym programem nauczania języka angielskiego.

Tylko jedna osoba spośród badanych była w Wielkiej Brytanii ucząc się tam przez 6 lat. Natomiast na 20 studentów 9 słucha regularnie programów radiowych w języku angielskim. Należy jednak pamiętać, że "regularnie" jest pojęciem subiektywnym, a studenci często zaznaczali, iż słuchają radia regularnie, ale... rzadko.

Nagrania tekstu czytanego przez badanych były analizowane dwojako: pod względem poprawności typów intonacyjnych oraz pod względem poprawności intonacyjnej rodzajów zdań. Każde nagranie przesłuchiowano 5 razy zaznaczając w tekście popełnione błędy.

2.1. Typy intonacyjne

Tekst zawierał 31 zdań, spośród których 15 zdań miało intonację opadającą (*High Fall*), 6 zdań - intonację rosnącą (*Low Rise*), 4 zdania - intonację opadająco-rosnącą (*Fall-Rise*) oraz 6

³ Na tekst składały się odpowiednio wybrane fragmenty *Mum's the Word* podręcznika W. S. Allena, *Living English Speech*, London 1974, 162-164.

zdań - intonację opadającą + rosnącą (*High Fall + Low Rise*). Te cztery typy intonacyjne zostały wybrane jako najbardziej charakterystyczne dla intonacji angielskiej. Wśród 31 zdań tekstu znajdowało się również 5 zdań zawierających 7 słów z akcentem specjalnym (*Special Stress*).

INTONACJA OPADAJĄCA. Na 300 zdań z tym typem intonacyjnym (20 osób, każda czytająca 15 zdań), stwierdzono 51 zdań (czyli 17%) z błędną intonacją. Poprawność wyniosła tu 83%.

INTONACJA ROSNĄCA. Zdań z intonacją rosnącą było 120, wśród nich 78 błędnych (65%). Poprawność - 35%.

INTONACJA OPADAJĄCA + ROSNĄCA. Ze 120 zdań z tym typem intonacyjnym zaledwie 5 (czyli 4%) przeczytanych było poprawnie.

INTONACJA OPADAJĄCO-ROSNĄCA. Żadne z 80 zdań zawierających ten typ intonacyjny nie było przeczytane poprawnie.

AKCENT SPECJALNY. Poprawność w tym zakresie wyniosła 30% - na 140 słów wymawianych z akcentem specjalnym 97 słów odczytanych było błędnie.

2.2. Rodzaje zdań

Wśród 31 zdań tekstu znajdowały się 22 zdania twierdzące oraz 9 zdań pytających: 4 pytania ogólne (*General. or Yes/No Questions*) i 5 pytań szczegółowych (*Wh-Questions*).

ZDANIA TWIERDZĄCE. Na 440 zdań twierdzących (20 osób każda czytająca 22 zdania) stwierdzono 255 zdań błędnych. Poprawność wyniosła 42%.

ZDANIA PYTAJĄCE (OGÓLEM). Po analizie wszystkich 180 pytań znaleziono 69 zdań błędnych. Poprawność - 62%.

PYTANIA OGÓLNE. Poprawność wyniosła tu 52,5% - 38 pytań spośród 80 przeczytanych było źle.

PYTANIA SZCZEGÓLNE. Ogółem było ich 100. Błędy zawierało 31 pytań, poprawność wyniosła więc 69%.

W sumie przeanalizowano 620 zdań, spośród których 324 zdania zawierały błędy. Ogólna poprawność badania wyniosła więc 48%. Jedna badana osoba popełniła w swojej wypowiedzi średnio 16 błędów.

CZĘŚĆ DRUGA

1. Sposób przeprowadzenia badań

Rok po pierwszym badaniu, w październiku 1979 r., ponownie przebadano grupę studentów anglistyki Uniwersytetu Łódzkiego. Przebadano te same osoby, które badano przed rokiem, obecnie już studentów II roku, tym razem jednak tylko 17 osób: 3 osoby z badanych w 1978 r. zrezygnowały ze studiów w trakcie roku akademickiego.

Tak jak poprzednim razem, z każdym studentem przeprowadzano na wstępie krótką rozmowę, pytając:

- o ocenę egzaminu z praktycznego nauczania języka angielskiego,
- w jakim terminie zdawał(a) ten egzamin,
- czy był(a) za granicą w krajach obszaru języka angielskiego, jeśli tak, to jak długo,
- czy słucha regularnie radia w języku angielskim (np. BBC), jeśli tak, to jak często.

Sposób objaśnienia badania oraz postępowania z tekstem⁴ był identyczny jak w roku ubiegłym. Czytanie tekstu przez studentów było rejestrowane na taśmie magnetofonowej.

2. Analiza - sposób i wyniki

Na podstawie rozmów przeprowadzonych przed rozpoczęciem badania stwierdzono, że średnia ocen badanych studentów z egzaminu z praktycznego nauczania języka angielskiego wynosi zaledwie 3,56. Należy jednak podkreślić, że wszyscy badani zdali ten egzamin bez konieczności zdawania egzaminów poprawkowych, a tylko 1 osoba (na 17 badanych) zdawała ten egzamin we wrześniu.

Niewiele zmieniła się w ciągu roku sytuacja pod względem wy-

⁴ Jako tekst wykorzystano wybrane fragmenty *Dialogues for Intonation Practice* z podręcznika J. D. O'Connor and G. F. Arnold, *Intonation of Colloquial English*, London 1971, s. 261-262.

jazdów studentów do krajów obszaru języka angielskiego. Oprócz jednej osoby, która była w Wielkiej Brytanii przed podjęciem studiów, ucząc się tam przez 6 lat, stwierdzono, że do Anglii wyjechały w czasie wakacji jeszcze dwie osoby: jedna na 2 miesiące, druga zaledwie na 3 tygodnie.

Częstotliwość słuchania programów radiowych w języku angielskim nie tylko nie polepszyła się, a wręcz pogorszyła: zaledwie 1 badany student stwierdził, że słucha programów BBC regularnie, natomiast aż 8 osób przyznało, że w ogóle nie słucha programów radiowych w języku angielskim, tłumacząc to najczęściej zbyt małą ilością czasu.

Nagrania tekstu czytanego przez badanych studentów były analizowane dwójako: pod względem poprawności typów intonacyjnych oraz pod względem poprawności intonacyjnej rodzajów zdań. Każde nagranie przesłuchiowano 5 razy zaznaczając w tekście popełnione błędy.

2.1. Typy intonacyjne

Tekst zawierał 31 zdań, spośród których 16 zdań miało intonację opadającą (*High Fall*), 6 zdań - intonację rosnącą (*Low Rise*) 2 zdania - intonację opadającą + rosnącą (*High Fall + Low Rise*) oraz 7 zdań - intonację opadająco-rosnącą (*Fall-Rise*). Te 4 typy intonacyjne zostały wybrane jako najbardziej charakterystyczne dla intonacji angielskiej. Wśród 31 zdań tekstu znajdowały się również 4 zdania zawierające po 1 słowie z akcentem specjalnym (*Special Stress*).

INTONACJA OPADAJĄCA. Na 272 zdania z tym typem intonacyjnym (17 osób, każda czytająca 16 zdań) stwierdzono 16 zdań (6%) z błędną intonacją. Poprawność wyniosła tu aż 94%.

INTONACJA ROSNĄCA. Zdań z intonacją rosnącą było 102, wśród nich 22 błędne (21,5%). Poprawność - 78,5%.

INTONACJA OPADAJĄCA + ROSNĄCA. Aż 26 zdań (76,5%) z ogólnej liczby 34 zdań przeczytanych było błędnie. Poprawność wyniosła tu 23,5%.

INTONACJA OPADAJĄCO-ROSNĄCA. Na 119 zdań z tym typem intonacyjnym zaledwie 16 zdań (czyli 13,5%) nie zawierało błędów.

AKCENT SPECJALNY. Poprawność w tym zakresie wyniosła 32% - na 68 słów wymawianych z akcentem specjalnym 46 słów odczytanych było błędnie.

2.2. Rodzaje zdań

Wśród 31 zdań tekstu znajdowało się 24 zdania twierdzące oraz 7 zdań pytających. Tym razem nie dokonano podziału pytań na pytania ogólne i szczegółowe ze względu na to, że tekst zawierał wyłącznie pytania ogólne (*General or Yes/No Questions*).

ZDANIA TWIERDZĄCE. Na 408 zdań twierdzących (17 osób badanych, każda czytająca 24 zdania) stwierdzono 140 zdań przeczytanych błędnie. Poprawność wyniosła 65%.

ZDANIA PYTAJĄCE. Na 119 pytań stwierdzono 27 zdań (czyli 23%) z błędną intonacją. Poprawność wyniosła więc 77%.

W sumie przeanalizowano 527 zdań, spośród których 167 zdań zawierało błędy. Ogólna poprawność drugiego badania wyniosła więc 68%. Jedna badana osoba popełniła w swojej wypowiedzi średnio 10 błędów.

PODSUMOWANIE - WNIOSKI

Na podstawie wyników pierwszego badania należy stwierdzić, że ogólna znajomość intonacji angielskiej wśród osób przyjętych w roku akademickim 1978/1979 na I rok anglistyki UŁ jest niska. Nie można się temu zbyt dziwić, gdyż wiadomo, że program nauczania języka angielskiego w szkole średniej nie przewiduje odrębnych jednostek lekcyjnych poświęconych na ćwiczenie bądź utrwalanie elementów prozodii języka, w tym także intonacji. Należy również wziąć pod uwagę fakt, że tylko jedna osoba (z 20 badanych) była przez dłuższy czas w Wielkiej Brytanii, gdzie mogła zetknąć się z "żywym" językiem. Natomiast z ubolewaniem można stwierdzić, że większość pozostałych osób nie korzysta nawet z takiej możliwości osłuchania się z językiem, jaką jest słuchanie programów radiowych w języku angielskim. Ogólna poprawność pierwszego badania wyniosła zaledwie 48%. Zadowolająco wypadła

tylko intonacja opadająca (być może przez analogię z językiem polskim), najgorzej wygląda sytuacja z tak typowymi dla języka angielskiego przebiegami intonacyjnymi jak intonacja opadająca + rosnąca oraz opadająco-rosnąca. Powodem może tu być fakt praktycznego nieistnienia tych typów intonacyjnych w języku polskim.

Wyniki drugiego badania okazały się dość wyraźnie lepsze. Wprawdzie ogólna poprawność wyniosła 68%, a więc o 20% lepiej od poprawności pierwszego badania, ale nie jest to chyba jeszcze wynik w pełni zadowalający. Trzeba jednak pamiętać, że intonacji angielskiej uczy się dopiero na II roku studiów. Gdzież więc można szukać przyczyn tego dwudziestoprocentowego wzrostu poprawności? Na pewno nie w zwiększeniu możliwości wyjazdu studentów do krajów obszaru języka angielskiego, gdyż w porównaniu z rokiem ubiegłym tylko 2 osoby z takiej możliwości skorzystały, w tym jedna na bardzo krótki okres. Nie może tego wyjaśnić także większe prawdopodobieństwo słuchania przez studentów programów radiowych w języku angielskim, ponieważ, jak pamiętamy, aż 8 osób przyznało, że takich programów w ogóle nie słucha. Wydaje się więc, że wzrost poprawności należy tłumaczyć faktem, że w porównaniu z programem szkoły średniej studenci na I roku studiów mieli nieporównanie większą ilość zajęć prowadzonych w języku angielskim. Chodzi tu przede wszystkim o praktyczne nauczanie języka angielskiego w wymiarze 10 godzin tygodniowo. Nadal jednak niezadowalająco wypadła poprawność tak typowych dla języka angielskiego przebiegów intonacyjnych jak intonacja opadająca + rosnąca oraz opadająco-rosnąca.

Porównując wyniki obu badań pod względem poprawności typów intonacyjnych oraz rodzajów zdań należy stwierdzić, że tylko do intonacji opadającej nie można mieć zastrzeżeń, poprawność tego przebiegu w drugim badaniu nieznacznie wzrosła. Natomiast bardzo wyraźnie, o ponad 40%, wzrosła poprawność intonacji rosnącej. Jak już powiedziano wyżej, sytuacja z przebiegami opadająco-rosnącym oraz opadającym + rosnącym nie jest zadowalająca, jakkolwiek w drugim badaniu widać pewien postęp w porównaniu z rokiem ubiegłym. I tak poprawność intonacji opadającej + rosnącej wzrosła o prawie 20%, a intonacji opadająco-rosnącej od zera w roku ubiegłym do 13,5%. Poprawność w zakresie słów z akcentem specjalnym nie uległa praktycznie żadnej zmianie. Dość wy-

rażny wzrost w porównaniu z rokiem ubiegłym można także zauważyć pod względem poprawności intonacyjnej rodzajów zdań, zarówno pytań (wzrost o 15%) jak i zdań twierdzących (wzrost o ok. 23%).

Wydaje się, że szczególny nacisk w procesie nauczania intonacji angielskiej należy położyć właśnie na przebiegi intonacyjne różniące się od tych, które istnieją w języku polskim. Należy też zwrócić uwagę na intonację pytań, zarówno ogólnych jak i szczegółowych, ponieważ systemy intonacyjne języka polskiego i angielskiego różnią się tutaj dość znacznie. Można więc chyba stwierdzić, że intonacja zasługuje na większą jeszcze uwagę niż przykładano do niej dotychczas.

Instytut Filologii Angielskiej
Zakład Językoznawstwa Stosowanego
Uniwersytet Łódzki

Jerzy S. Barski

AN ATTEMPT TO EVALUATE THE FUNCTIONAL KNOWLEDGE
OF ENGLISH INTONATION AMONG FIRST YEAR STUDENTS
OF THE INSTITUTE OF ENGLISH

The paper presents the results of research carried out among first year students of the Institute of English, University of Łódź. The aims of the research were: a) to find out whether the students have a functional knowledge of English intonation and whether they can use their knowledge in practice, and b) to find out whether the students' regular contact with English during their first year of studies (and especially in Practical English classes) has helped them to broaden their knowledge of English intonation.

The research was divided into two phases: the first part was completed in October 1978, the second in October 1979. On the basis of the results of the research two factors have been analysed: the correctness of the tunes and the intonational correctness of the types of clauses. In the second phase of the research the performance of the students appeared to be 20% better than that of the first phase. Those tunes and pitch patterns which should receive more attention during the process of teaching English intonation to Polish students are pointed out in the last part of the paper.